

ACADEMIA DE ȘTIINȚE A MOLDOVEI
INSTITUTUL INTEGRARE EUROPEANĂ ȘI ȘTIINȚE POLITICE

Cu titlu de manuscris

C.Z.U: 32(478)(043.2)

VARZARI VITALIE

SECURITATEA NAȚIONALĂ A REPUBLICII MOLDOVA
ÎN CONTEXTUL OPȚIUNII DE INTEGRARE EUROPEANĂ

Specialitatea 23.00.01 – Teoria, metodologia și istoria
politologiei; instituții și procese politice

AUTOREFERATUL

tezei de doctor în politologie

CHIȘINĂU, 2012

AUTOREFERATUL ȘTIINȚIFIC

Teza a fost elaborată în Secția Științe Politice a Institutului Integrare Europeană și Științe Politice al Academiei de Științe a Moldovei.

Conducător științific:

JUC Victor, doctor în filosofie, conferențiar universitar.

Referenți oficiali:

1. BENIUC Valentin, doctor habilitat în politologie, profesor universitar; Institutul de Stat de Relații Internaționale din Moldova;
2. MANOLACHE Constantin, doctor în politologie, conferențiar universitar, Institutul de Studii Enciclopedice al Academiei de Științe a Moldovei.

Componenta Consiliului Științific Specializat:

1. Președinte: ROȘCA Alexandru, doctor habilitat în filosofie, academician;
2. Secretar științific: RUSANDU Ion, doctor în filosofie, conferențiar cercetător;
3. SACA Victor, doctor habilitat în politologie, profesor universitar;
4. BURIAN Alexandru, doctor habilitat în drept, profesor universitar;
5. JOSANU Iurie, doctor în filosofie, conferențiar universitar.

Susținerea tezei va avea loc la 7 iunie 2012, ora 15.00, în ședința Consiliului Științific Specializat D 18 23.00.01–19 din cadrul Institutului Integrare Europeană și Științe Politice al Academiei de Științe a Moldovei (mun. Chișinău, bd. Ștefan cel Mare și Sfânt, nr.1, et. IV, sala 408).

Teza de doctor și autoreferatul pot fi consultate la Biblioteca Națională a Republicii Moldova, la Biblioteca Științifică Centrală „Andrei Lupan” a Academiei de Științe a Moldovei și la pagina Web a C.N.A.A. (www.cnaa.md).

Autoreferatul a fost expediat la data de 4 mai 2012.

Secretar științific al Consiliului Științific Specializat,

doctor în filosofie, conferențiar cercetător

Rusandu Ion

Conducător științific,

doctor în filosofie, conferențiar universitar

Juc Victor

Autor

Varzari Vitalie

REPERE CONCEPTUALE ALE CERCETĂRII

Actualitatea temei. Consolidarea proceselor democratice, ridicarea nivelului de trai, promovarea coeziunii sociale, intereselor statului și societății nu pot fi realizate în afara unui cadru propice de securitate. Se consideră, pe bună dreptate, că obiectivul esențial al politicii de securitate și al activității instituțiilor din acest sector nu constă în oferirea unui sentiment abstract de securitate, ci în crearea și menținerea unor condiții favorabile pentru dezvoltarea economică, socială, politică și culturală a țării. Asigurarea securității naționale este scopul central urmărit în realizarea politicii interne și externe, cu atât mai mult că sfârșitul secolului XX și începutul secolului XXI sînt caracterizate prin transformări profunde ale mediului de securitate și prin apariția unor amenințări și vulnerabilități noi la adresa statelor și societăților.

Noile provocări de ordin practic sînt dublate de noi supoziții teoretico-metodologice, ceea ce conferă cercetării actualitate și importanță deosebită. În ultimele decenii atestăm o criză profundă în domeniul studiilor de securitate, fapt ce a compromis abordările clasice dominante, cu precădere de factură realistă, care percepeau securitatea prin prisma conceptelor puterii și a dominației militare. Teoriile emergente care s-au dezvoltat după anii '90 ai secolului XX au schimbat abordarea securității în termenii puterii militare și au inițiat redefinirea fundamentală a conceptului prin extinderea ariei spre domeniul economic, societal și de mediu.

Reformarea sistemului național de securitate a devenit pentru multe state o prioritate națională care rezultă din necesitatea de adaptare la dinamica transformărilor politice, economice, sociale, precum și la replierile geopolitice regionale. Pentru Republica Moldova aceste procese au fost caracterizate prin crearea sistemului național de securitate, materializat prin formarea cadrului normativ și structurilor abilitate. Lipsa unui cadru teoretico-metodologic solid în abordarea securității naționale, instabilitatea politică, economică și socială, resursele financiare limitate ale Republicii Moldova și contextul geopolitic nefavorabil au creat în trecut o viziune distorsionată asupra amenințărilor și vulnerabilităților, ceea ce a determinat adoptarea unor acțiuni ineficiente de diminuare a insecurității în sectoarele-cheie.

În același timp, transformările geopolitice regionale, ca urmare a extinderii NATO și UE spre Estul Europei, dar și lansarea reformei sectorului securității naționale al Republicii Moldova creează premise pozitive pentru dezvoltarea unor politici mai coerente în domeniul securității naționale. Reorientarea vectorului politicii externe spre UE și asumarea fermă a unor angajamente privind implementarea reformelor democratice creează un cadru propice pentru o abordare comprehensivă a securității și depășirea accepțiunii ei tradițional realiste. Aceste transformări dictează necesitatea unor noi abordări ale problematicii securității naționale, imprimînd actualitate și semnificație cercetărilor.

Descrierea situației în domeniu și identificarea problemelor de cercetare. Reperetele teoretico-metodologice ale securității naționale și transformărilor practice ale acestui sector de interes național s-au articulat în jurul diverselor școli și curente, printre care cele mai reprezentative le considerăm a fi (neo)realismul, (neo)liberalismul, constructivismul și Școala de la Copenhaga. O pleiadă remarcabilă de cercetători au abordat conceptul de securitate în intenția de a elucida condițiile obiective și subiective care ar trebui realizate pentru diminuarea insecurității statelor și societăților. Printre autorii notorii care reprezintă suportul teoretic al prezentei cercetări îi remarcăm pe H. Morgenthau [9], K. Waltz [26], J. Mearsheimer [23], A. F. K. Organski [24], A. Wolfers [28], A. Wendt [27], B. Buzan [1], [22], O. Waever [22], H. Косолапов [19], П. Цыганков [20], L. Ghica și M. Zulean [3] ș.a.

Studiile elaborate de autorii menționați reprezintă contribuții teoretice fundamentale pentru conceptualizarea noțiunii de securitate. Realizate în centrele de cercetare din SUA, UE și Federația Rusă și vizînd statele puternice, aceste studii pot totuși pune la îndoială capacitatea lor de a răspunde adecvat necesităților statelor mici și slabe ce se dovedesc a fi mai vulnerabile la anumite tipuri de amenințări interne și externe. Totodată, Școala de la Copenhaga, prin reprezentanții săi, cum ar fi B. Buzan [1], O. Waever [22] ș.a. au depășit într-o anumită măsură această constrîngere teoretico-metodologică, luînd în considerare atît noile tipuri de amenințări și vulnerabilități ce se manifestă în cinci sectoare ale activității statale: militar, politic, economic, societal și de mediu, cît și diferențele esențiale de manifestare a lor asupra statelor puternice și asupra celor slabe.

În Republica Moldova problematica securității a fost abordată de autori precum V. Juc [5] și [6], V. Beniuc [17], C. Manolache [7], V. Saca [12], A. Burian [18], I. Stăvilă [13], O. Nantoi [10], D. Mînzărari [8] ș.a. Cercetătorii din Republica Moldova au abordat securitatea națională dintr-o perspectivă mai mult practică, tratînd problemele curente cu care se confruntă statul. Subiecte de interes major constau în identificarea unor soluții pentru contracararea amenințărilor și vulnerabilităților la adresa existenței și dezvoltării Republicii Moldova, încheierea Războiului Rece și impactul lui asupra securității naționale, soluționarea conflictului transnistrean, reformarea sectorului național de securitate, fortificarea securității economice și energetice ale statului etc.

Problemele principale pe care le înaintăm spre cercetare cu titlu de ipoteze de lucru sînt:

1. Redimensionările teoretico-metodologice profunde în abordarea securității naționale, lipsa unei școli consolidate a studiilor de securitate în Republica Moldova, experiența redusă a autorităților abilitate în elaborarea politicii de securitate națională, precum și condițiile geopolitice regionale au determinat absența unei viziuni strategice fundamentale asupra principalelor amenințări și vulnerabilități, conducînd la agravarea stării de insecuritate a țării.

2. Extinderea NATO și UE spre Estul continentului european, schimbarea elitelor politice naționale în 2009 și adoptarea unor documente strategice în domeniu în 2008 și 2011 reprezintă oportunități importante pentru autoritățile Republicii Moldova de a remodela abordarea față de sectorul național de securitate și de a întreprinde reformarea comprehensivă a acestui domeniu vital pentru asigurarea condițiilor propice de dezvoltare a statului și a societății.

3. Eforturile europene privind soluționarea durabilă și pașnică a conflictului din regiunea transnistreană a Republicii Moldova nu au, deocamdată, un impact decisiv asupra procesului de negocieri, însă asistența UE în domeniul economic și social poate fi hotărâtoare dacă, prin aceste eforturi, se va urmări atât creșterea atractivității malului drept al Nistrului pentru cercurile de business și societatea civilă de pe malul stîng, cît și blocarea activităților ilegale desfășurate de autoprolamații lideri de la Tiraspol.

Scopul și obiectivele tezei. Scopul lucrării constă în determinarea unor priorități de consolidare a sectorului național de securitate al Republicii Moldova prin explorarea opțiunii de integrare europeană. Asigurarea scopului propus presupune realizarea următoarelor *obiective*:

- a reliefa aspectele teoretico-metodologice de abordare a securității naționale din perspectiva diverselor demersuri: realist, liberal, constructivist și al Școlii de la Copenhaga;
- a determina principalele amenințări și vulnerabilități la adresa securității naționale a Republicii Moldova;
- a cerceta cadrul normativ și instituțional de asigurare a securității naționale a Republicii Moldova;
- a examina aspectele și dimensiunile sistemului european de securitate;
- a investiga impactul extinderii europene și euroatlantice asupra sistemului național de securitate al Republicii Moldova, în special în domeniul economic, politic și societal;
- a evalua inițiativele și aportul european privind soluționarea conflictului transnistrean.

Metodologia cercetării științifice. Delimitarea dintre statele puternice și cele slabe; interconexiunea securității internaționale, naționale și individuale; definirea amenințărilor în funcție de sector și integrarea securității naționale într-un cadru regional al securității – toate ne-au determinat să pledăm pentru abordarea Școlii de la Copenhaga în calitate de bază teoretico-metodologică pentru realizarea demersului nostru științific.

În cadrul investigației au fost aplicate și îmbinate un complex de metode teoretice și empirice, care au făcut posibilă cercetarea procesului de consolidare a securității naționale a Republicii Moldova din perspectiva sa multidimensională. Astfel, *metoda analizei de conținut a documentelor* ne-a servit la cercetarea actelor normative de politici și a strategiilor elaborate de autoritățile Republicii Moldova și ale Uniunii Europene. *Metoda comparativă* a servit la evidențierea trăsăturilor distincte ale documentelor elaborate în diferite etape, la compararea

viziunilor diferitor școli și curente științifice cu privire la abordarea securității naționale și la căile cele mai eficiente de edificare și consolidare a sistemului de securitate. *Metoda structural-funcționalistă* ne-a permis abordarea tuturor domeniilor de securitate în calitate de sistem interdependent. Valoarea acestei metode a fost probată de discreditarea abordării prevalente militare la adresa securității care se axa pe elementul puterii militare a securității în detrimentul componentelor non-militare: economic, politic, social, de mediu. *Sinteza* a fost utilizată pentru a scoate în prim-plan – din multitudinea de elaborări științifice și practice – concepțiile, strategiile și politicile cele mai eficiente de asigurare a securității naționale a Republicii Moldova. *Metoda istorică* a fost utilizată pentru descrierea etapizată și punctuală a evoluției dezbaterii teoretice cu privire la securitatea națională, a abordărilor la nivelul elitelor politice ale proceselor asigurării securității naționale și a evoluției relațiilor dintre Republica Moldova și Uniunea Europeană. Pentru a se atinge scopul investigației, s-a apelat de asemenea la *inducție* și *deducție*, generalizându-se materialul teoretic și empiric și făcându-se concluzii și recomandări.

Noutatea și originalitatea științifică constă în încercarea de a aborda securitatea națională a Republicii Moldova prin prisma principalelor amenințări și vulnerabilități care se perpetuează de peste 20 de ani și care ar putea să ducă statul și societatea într-un adevărat colaps politic, economic și social.

Problema științifică importantă soluționată în domeniul științelor politice și studiilor de securitate constă în identificarea unor abordări și priorități de activitate ale statului menite să contribuie la asigurarea securității naționale a Republicii Moldova în contextul opțiunii de integrare europeană.

Semnificația teoretică. Semnificația teoretică a lucrării constă în încercarea de a aborda edificarea și consolidarea sistemului securității naționale al Republicii Moldova prin prisma principiilor Școlii de la Copenhaga, supunând cercetării principalele vulnerabilități interne și amenințări externe care provin din sectoare esențiale de activitate ale statului: politic, militar, economic, social și de mediu. Fiind un subiect intens disputat și controversat, securitatea este redefinită dintr-un punct de vedere comprehensiv care vizează două dimensiuni: obiectivă, ce se referă la existența fizică a unor amenințări/vulnerabilități și subiectivă, ce se referă la percepția autorităților publice cu privire la prezența sau absența amenințărilor, riscurilor și vulnerabilităților la adresa supraviețuirii și dezvoltării statului și societății.

Valoarea aplicativă. În aspect aplicativ, abordarea teoretico-metodologică propusă și rezultatele obținute pot fi utilizate de către factorii de decizie în procesul de evaluare a principalelor amenințări, riscuri și vulnerabilități la adresa securității naționale a Republicii Moldova și în elaborarea unor politici eficiente de contracarare a lor. Rezultatele obținute ar putea servi în calitate de suport teoretic pentru cursurile universitare „Teoria și practica securității”,

„Politici publice”, „Integrarea europeană” și ar putea fi utile pentru cercetătorii preocupați de problematica securității, în general, și a securității naționale a Republicii Moldova, în particular.

Rezultatele științifice principale înaintate spre susținere constau în:

1. Raționamentele că în condițiile globalizării, care au amplificat răspândirea transfrontalieră a amenințărilor și vulnerabilităților, securitatea trebuie să vizeze nu doar supraviețuirea statului și a societății în orice condiții, ci și protejarea cetățenilor în fața riscurilor care subminează calitatea acceptabilă a vieții în toate sectoarele de activitate umană. Din această perspectivă, politicile naționale trebuie implementate pentru a asigura apărarea intereselor fundamentale ale cetățenilor.
2. Considerentele că pentru asigurarea pleneră a securității naționale a Republicii Moldova este imperativ definirea unei ierarhii clare a principalelor amenințări și vulnerabilități, abordându-le prioritar pe cele care subminează însăși existența statului și societății și cele care se referă la condițiile acceptabile de dezvoltare. Depășirea abordării elitiste a securității prin promovarea democratizării acestui sector se dovedește a fi una esențială, fiind indispensabilă informarea sistematică și coerentă a societății cu privire la sarcinile și prioritățile politicii de securitate, la oportunitățile reale de consolidare a sectorului de securitate și la acțiunile întreprinse în acest domeniu.
3. Aserțiunea conform căreia extinderea structurilor europene și euroatlantice spre Estul continentului european reprezintă o oportunitate importantă pentru autoritățile Republicii Moldova de a-și schimba abordarea față de sectorul național de securitate. Lansarea de către UE și NATO a unor inițiative sectoriale dedicate ameliorării securității regionale, inclusiv în Europa de Est, constituie o motivație adițională de a întreprinde reformarea acestui domeniu vital pentru dezvoltarea statului și societății în vederea integrării europene. Totodată, instabilitatea politică, economică și socială, corupția, prevalența intereselor de partid în defavoarea celui național, migrația masivă a capitalului uman calificat ș.a. diminuează capacitatea statului de a realiza în deplină măsură reformele în domeniul securității naționale.
4. Supoziția că integrarea europeană a Republicii Moldova reprezintă un proces firesc de preluare, adaptare și implementare a unor norme și instrumente ce promovează dezvoltarea unor instituții stabile, garantează democrația, supremația legii, drepturile omului și protecția minorităților, dezvoltarea unei economii de piață funcționale, capabile să facă față presiunilor competitive globale și crizei economiei mondiale etc. Totodată, pentru modernizarea țării din prisma integrării europene, este necesară dezvoltarea capacității administrative a Republicii Moldova și deci a instituțiilor, politicilor și strategiilor publice. O atenție deosebită trebuie acordată profesionalizării în domeniul integrării europene a funcționarilor din administrația publică centrală și locală, instituirii unei culturi a elaborării, implementării, monitorizării și evaluării programelor și politicilor publice, în general, și a celor europene, în special.

5. Raționamentul conform căruia conflictul transnistrean reprezintă, fără îndoială, una dintre cele mai importante amenințări la adresa securității naționale a Republicii Moldova și a celei regionale. În pofida unui context geopolitic nefavorabil soluționării durabile, din punctul nostru de vedere, pentru obținerea progresului în acest subiect se impune elaborarea unei strategii naționale ferme și realiste de reglementare, care să corespundă intereselor naționale ale Republicii Moldova. Este actuală continuarea dialogului în formatul 5+2, implicarea plenară a UE și SUA în procesul de reglementare, transformarea misiunii militare trilaterale de pacificare într-o misiune internațională civilă sub mandatul OSCE, promovarea proiectelor sociale și economice cu implicarea actorilor politici și a societății civile de pe ambele maluri ale Nistrului.

Implementarea rezultatelor științifice. Rezultatele, concluziile și recomandările sînt implementate în cadrul proiectelor internaționale de cercetare, printre care menționăm proiectul bilateral de cercetare AȘM – MEȘU (Republica Moldova – Ucraina) „Funcționalitatea și impactul organizațiilor neguvernamentale din Ucraina și Republica Moldova asupra factorului decizional” (2010–2011); proiectul internațional de cercetare (Spania, România, Republica Moldova) „Migrații din Europa de Est către Spania în contextul geopolitic frontalier: mobilitate, identitate și revenire” (2011–2013) ș.a.

În același context, în calitate de Punct Național de Contact al Programului Cadru 7 al UE în Republica Moldova, valorificăm rezultatele cercetărilor în cadrul procesului de consultare și asistare a comunității științifice din Republica Moldova în privința elaborării și înaintării propunerilor de proiecte în domeniul securității europene.

Aprobarea rezultatelor științifice. Teza a fost elaborată și discutată la Secția Științe Politice și la Seminarul științific de profil în cadrul Institutului Integrare Europeană și Științe Politice al Academiei de Științe a Moldovei. Concepțiile de bază și rezultatele studiului elaborate pe parcursul investigației au fost expuse în cadrul a 15 conferințe naționale și internaționale desfășurate la Chișinău, București, Iași, Sibiu, Istanbul și Trento.

Publicațiile la tema tezei. Rezultatele cercetărilor au fost expuse în 23 articole și teze științifice din Republica Moldova și România, în volum de 11,35 coli de autori.

Volumul și structura tezei cuprinde: introducere, trei compartimente, concluzii generale și recomandări, bibliografie din 252 titluri, 148 pagini text de bază.

Cuvinte-cheie: securitate națională, integrare europeană, politici de securitate, Politica Europeană de Vecinătate, Parteneriatul Estic, securitate internațională, conflictul transnistrean, amenințare, vulnerabilitate, reforma sectorului de securitate, statut de neutralitate.

CONȚINUTUL TEZEI

Introducerea include fundamentarea și justificarea temei alese, cuprinzând următoarele compartimente: actualitatea și importanța problemei abordate, scopul și obiectivele tezei, noutatea științifică a rezultatelor obținute, problema științifică importantă soluționată, semnificația teoretică și valoarea aplicativă a lucrării, aprobarea rezultatelor și sumarul compartimentelor tezei.

În primul compartiment, **Abordări conceptual-teoretice de investigație ale securității naționale a Republicii Moldova**, se cercetează situația în domeniu și sînt supuse unui studiu comparativ abordările principalelor școli științifico-analitice ancorate pe subiectele ce vizează securitatea națională, în general, și dimensiunile ei, în particular. În primul subcompartiment numit *Fundamentarea și diversificarea conceptului de securitate: repere istoriografice*, este investigat aportul teoretico-metodologic al promotorilor (neo)realismului, (neo)liberalismului, constructivismului și al Școlii de la Copenhaga în definirea și diversificarea noțiunii securității naționale.

Incursiunea teoretico-metodologică din cadrul acestui prim compartiment al lucrării s-a dovedit a fi în sine o provocare intelectuală importantă, deoarece pînă în anii '90 ai secolului XX securitatea națională era tratată în majoritatea elaborărilor teoretice din perspectiva relațiilor de putere dintre state. Totodată, studiile de securitate, care reprezentau o subdisciplină în cadrul relațiilor internaționale, cercetau atît aspecte referitoare la securitatea internațională, cît și la cea națională, fără a face o distincție foarte clară între ele. Din aceste considerente, securitatea națională a fost, și deseori mai este, percepută de mulți teoreticieni drept obiect de studiu al relațiilor de putere dintre state, pe cînd noi am încercat abordarea subiectului dintr-o viziune comprehensivă care privește securitatea atît din perspectiva relațiilor economice, politice, militare dintre state, cît și a relației statului cu societatea și cetățenii săi, ale căror interese vitale trebuie apărute în primul rînd.

Chiar și în secolul XXI securitatea rămîne un concept ambiguu, interpretat diferit de către cercetători, analiști și decidenții politici. Pentru a fi înțeleasă, securitatea națională trebuie conceptualizată, definită și explicată. După cum afirma, de exemplu, D. Baldwin, conceptul de securitate, în pofida multiplelor dezbateri, rămîne încă nebulos, deseori utilizat ca pretext, scuză sau justificare pentru felurite măsuri politice strategice mai mult sau mai puțin îndreptățite [21, p. 9]. Securitatea națională nu are un sens precis, ea are sensuri diferite, constată A. Wolfers [28]. Studiile de securitate se află pretutindeni într-o criză profundă generată de transformările radicale prin care trece însuși mediul de securitate, consideră L. Ghica și M. Zulean [3, p. 27].

Din acest conglomerat de opinii, considerăm că definițiile care conceptualizează cel mai adecvat securitatea națională pentru Republica Moldova sînt cea elaborată de A. Wolfers, care

percepe securitatea națională în calitate de valoare pe care poate aspira să o dețină un stat, și cea propusă de R. Smoke, care abordează noțiunea la nivel tehnic, operativ prin studiul problemelor de securitate ale unei națiuni, politicile și programele de rezolvare a lor și, de asemenea, procesul guvernamental prin care aceste procese și programe sînt dezvoltate și realizate.

Realismul politic, care a reprezentat în perioada Războiului Rece abordarea teoretică dominantă în domeniul securității, consideră conflictul inevitabil datorită naturii umane și resurselor limitate disponibile. Din punctul de vedere al acestei teorii, securitatea națională poate fi asigurată doar printr-o prevalență militară față de principalii rivali de pe arena internațională, iar goana pentru putere între state – într-un sistem internațional căruia îi lipsește un mecanism eficient care ar putea preveni conflictele – inevitabil duce la război. Realistii argumentează că atît guvernele, cît și indivizii sînt motivați, în primul rînd, de propriul interes și de o competiție inevitabilă pentru resursele naturale și umane limitate. Aceste raționamente îi fac pe exponenții realismului politic să pledeze în favoarea fortificării securității naționale prin maximizarea propriilor capacități militare și prin edificarea alianțelor în calitate de mecanisme efective de creștere a puterii în eventualele lupte în fața unor adversari mai puternici.

Pe poziții teoretico-metodologice opuse în dezbateră conceptului de securitate se află teoreticienii liberali. Deși aceștia tind să fie mai optimiști cu privire la natura umană decît realiștii și mai puțin convingși de virtuțile soluțiilor pe care le poate oferi puterea militară pentru soluționarea problemele de securitate, totuși, la fel ca realiștii, ei, liberalii, susțin că preponderența factorului extern este decisiv pentru asigurarea securității naționale. În același timp, ei analizează și factorii interni ai statelor pentru asigurarea securității, opinînd că, odată cu sfîrșitul celui de-al Doilea Război Mondial, s-au produs modificări majore în sistemele sociopolitice naționale și regionale, ceea ce influențează natura relațiilor internaționale. În primul rînd, numărul democrațiilor a crescut simțitor în ultimii 30 de ani, iar statele democratice, afirmă exponenții (neo)liberalismului, se luptă foarte rar între ele, iar în al doilea, este atestată o creștere a interdependenței economice internaționale și, în al treilea rînd, statele au devenit tot mai implicate în instituțiile internaționale și transnaționale.

A. Wendt, cel mai cunoscut apologet al constructivismului, sublinia că în pofida unei dominații teoretice a realiștilor și liberalilor, există o tradiție îndelungată și variată, care, din punctul de vedere al teoriei sociale, se numește gîndire constructivistă [27, p. 2]. Mai mult, constructiviștii evidențiază caracteristica subiectivă a viziunii lor. În contrast cu liberalismul și realismul ce atrag atenția asupra modului în care factorii materiali, cum ar fi puterea militară și bunăstarea economică, influențează relațiile dintre state pe arena mondială, constructivismul se concentrează pe impactul ideilor asupra acestor relații. Constructiviștii au atras atenția asupra „noului tip de gîndire” al lui M. Gorbaciov, manifestat și în politica de securitate a Uniunii

Sovietice [26, p. 41]. „Noul tip de gândire” a dus la apariția noilor norme de comportament între URSS și SUA și la un nou mediu de securitate regional și internațional, iar politica de concurență și prevalență nucleară și militară a fost schimbată de dezarmarea reciprocă, bazată pe norme acceptate de ambele părți.

Evidențiem că abordările clasice, în pofida limitărilor conceptuale evidente, au oferit contribuții importante în dezvoltarea conceptului de securitate. Studiarea relațiilor de putere dintre state, a condițiilor în care pacea ar putea fi asigurată, a rolului armelor nucleare, a relațiilor economice interdependente, a percepției față de intențiile adversarilor, în contextul asigurării securității naționale, au reprezentat repere de pornire pentru abordările contemporane. În acest sens, Școala de la Copenhaga, alimentată de rezultatele obținute de exegeții realiști, liberali, constructiviști, de intuiția științifică și de schimbările turbulente la nivelul sistemului mondial a redirecționat dezbaterile asupra securității într-o albie mult mai extinsă.

Extinderea analizei cu privire la securitatea națională și reflectarea asupra noii abordări comprehensive a securității bazate pe diminuarea impactului produs de amenințările și vulnerabilitățile provenite din cinci domenii de activitate ale statului este investigat în subcompartimentul intitulat *Metodologia de cercetare a securității naționale a Republicii Moldova*. Acest subcompartiment analizează, de asemenea, contribuția cercetătorilor autohtoni la problematica securității naționale și oferă un suport teoretico-metodologic pentru înțelegerea securității statelor mici a căror resurse sînt limitate.

Delimitarea dintre statele puternice și cele slabe; identificarea unei interdependențe între starea securității internaționale, regionale, naționale și individuale; identificarea statului în calitate de referent principal al securității; definirea amenințărilor în funcție de sector și integrarea securității naționale într-un cadru regional ne-au determinat să abordăm ideile promovate de Școala de la Copenhaga în calitate de bază teoretico-metodologică pentru demersul nostru științific.

În spiritul acestei viziuni, B. Buzan afirmă că securitatea colectivităților umane este afectată de cinci sectoare principale: militar, politic, economic, societal și de mediu [1, p. 31]. Astfel, *securitatea militară*, conform lui B. Buzan, privește interacțiunea dublă a capacităților de ofensivă și defensivă armată și percepția statelor despre intenția celuilalt. *Securitatea politică* se referă la stabilitatea organizațională a statelor, a sistemelor de guvernare și a ideologiilor care le legitimează. *Securitatea economică* privește accesul la resurse, finanțe și piețe necesare pentru a susține un nivel acceptabil de bunăstare și de putere a statului. *Securitatea societală* se preocupă de capacitatea de susținere, în limitele unor condiții de evoluție acceptabilă, a elementelor tradiționale de limbă, cultură, identitate și obiceiuri culturale și religioase. *Securitatea mediului* se referă la menținerea biosferei locale și planetare ca suport esențial pentru toate acțiunile

umane [1, p. 31]. Din perspectiva Școlii de la Copenhaga, aceste sectoare nu operează izolat, ci definesc un punct central în problematica securității și un mod de a ordona prioritățile naționale.

Menționăm că incertitudinea teoretico-metodologică în care este învăluită abordarea securității naționale în știința politică din Republica Moldova este dublată, din punctul nostru de vedere, și de alte două variabile: la nivel teoretic – de lipsa unei școli naționale consolidate a studiilor de securitate și, în consecință, a unor lucrări fundamentale în acest domeniu complex, perpetuându-se astfel un vid teoretic; iar la nivel practic – de lipsa expertizei în elaborarea, implementarea și monitorizarea politicilor publice ce vizează sectorul național de securitate, sferă a interesului național care a fost în perioada sovietică în competența centrului unional.

Totodată, problematica unor amenințări, riscuri și vulnerabilități este una centrală în lucrările cercetătorilor autohtoni, căci vizează însăși supraviețuirea și dezvoltarea Republicii Moldova. Din cauza faptului că, din momentul edificării sale, Republica Moldova este ținta unor frecvente pericole și amenințări orientate spre lichidarea statului și, concomitent, a unui șir de riscuri economice care afectează securitatea societății și a persoanei în domeniul energetic, alimentar, ecologic, demografic, informațional, o actualitate majoră capătă problema identificării noilor soluții de asigurare a securității naționale. Consolidarea independenței, suveranității și integrității teritoriale, fundamentate pe un stat de drept cu valori democratice, orientate spre bunăstarea populației, e miza acestor transformări [4, p. 15].

Un alt aspect discutat frecvent în cercurile de cercetare autohtone este modalitatea în care mediul regional și internațional influențează starea de securitate a Republicii Moldova. V. Juc, I. Rusandu și V. Ungureanu relaționează dezvoltarea documentelor de bază ce fundamentează securitatea națională a Republicii Moldova cu transformările profunde ce se produc pe plan internațional și cu dezbaterile diferitor școli ale relațiilor internaționale în domeniu [6]. La rândul său, I. Naval susține că riscurile de securitate trebuie privite mai profund, depășind cadrul îngust al riscurilor militare. Luându-le în calcul, ar trebui să ne orientăm spre problemele stringente: actele teroriste, pierderea surselor de aprovizionare cu materie primă și, în special, de energie, modificarea fluxurilor migratoare sau presiuni demografice neacceptate [11, p. 199].

O atenție deosebită este acordată și analizei statutului de neutralitate al țării. Pentru acei cercetători care văd în integrarea țării în NATO o condiție primordială de asigurare a securității naționale în noile realități geopolitice, statutul de neutralitate este un factor care, mai degrabă, amplifică starea de insecuritate militară, politică și economică a Republicii Moldova, argumentul central fiind că nu dispunem de resursele necesare și de o amplasare geopolitică favorabilă ca să putem beneficia de statutul de neutralitate.

Din punctul de vedere al unor cercetători, conflictul transnistrean reprezintă cauza unor insuccese a Republicii Moldova atât la nivelul definirii politicii interne și externe ale statului,

precum și la etapa realizării plenare a cursului de dezvoltare ales. În acest sens, întrebarea centrală la care se încearcă identificarea unui răspuns ferm este: „De ce eforturile depuse pe parcurs de aproape două decenii în vederea soluționării problemei transnistrene nu s-au încununat de succes? Care pot fi planurile și scenariile posibile de reglementare a conflictului transnistrean?” [13, p. 74].

Cercetătorii autohtoni au elaborat o serie de publicații științifice în domeniul securității naționale, abordând diferite aspecte ale problematicii date. În lucrare intervenim cu o abordare novatoare și ne axăm pe efortul de a cerceta procesul de constituire și fortificare a sectorului de securitate națională al Republicii Moldova dintr-o perspectivă comprehensivă în care toate cele cinci sectoare sînt esențiale și la fel de importante pentru asigurarea securității naționale.

Cel de al doilea compartiment al prezentei lucrări, intitulat **Dimensiuni ale sistemului european de securitate: aspecte ale vecinătății estice**, investighează rolul Uniunii Europene în edificarea unui spațiu comun al siguranței și al prosperității, fiind supuse unei analize detaliate atît prevederile de bază ale *Strategiei Europene de Securitate*, cît și cele ale politicilor de securitate sectoriale și conexe, printre care evidențiem *Politica Externă și de Securitate Comună*, *Politica Europeană de Securitate și Apărare*, *Politica Europeană de Vecinătate* ș.a. Menționăm că acest studiu nu este o simplă descriere a politicilor de securitate enumerate, ci o încercare de a verifica capacitatea teoretico-metodologică a abordării comprehensive a securității atît pentru spațiul european comunitar, cît și pentru inițiativele europene lansate în vecinătatea estică.

În cadrul subcompartimentului *Politici ale Uniunii Europene în domeniul asigurării securității comunitare* este cercetat modelul construcției europene din perspectiva unei regiuni de securitate aprofundată care reprezintă un tip de interacțiune ce pune în evidență o caracteristică relevantă a UE: instituționalizarea și supranaționalizarea relațiilor de securitate interdependente ale statelor membre, adică crearea unor instituții supranaționale sectoriale care au în sarcină formularea unei politici de securitate coordonate la nivelul european cu implicarea tuturor statelor membre.

Pe fundalul dominației politico-militare a SUA, UE depune eforturi sustenabile în vederea afirmării sale în calitate de forță politică, militară, economică, culturală, ca factor de progres și stabilitate pe arena internațională. J-B. Duroselle menționa în acest sens că Europa comunitară deține un rol primordial în domeniul economic și comercial, însă rămîne slabă în domeniul politic și diplomatic [2, p. 431]. Pentru a-și fortifica starea de securitate, UE dezvoltă o cooperare strategică cu SUA prin NATO, care deține capabilități importante pentru a face față amenințărilor politico-militare simetrice și asimetrice la adresa securității naționale a statelor membre [16, p. 75].

În pofida faptului că Europa nu a fost niciodată atât de prosperă, atât de sigură și nici atât de liberă, UE continuă totuși, conform Strategiei Europene de Securitate, să se confrunte cu o serie de amenințări și vulnerabilități la adresa securității, cele mai relevante fiind: terorismul, proliferarea armelor de distrugere în masă, conflictele regionale din imediata vecinătate, instabilitatea statală și crima organizată. Deși *Strategia Europeană de Securitate* menționează explicit faptul că, în contrast cu amenințarea vizibilă masivă din timpul Războiului Rece, amenințările prezente la adresa securității nu mai au o origine pur militară, totuși considerăm că este o inconsecvență majoră excluderea din vizorul comunității a unui număr impunător de vulnerabilități și amenințări la adresa UE, printre care: dependența energetică față de Rusia, criza economică, migrația ilegală, traficul de droguri și ființe umane, tensiunile sociale, intoleranța religioasă, xenofobia ce ia o amploare vădit națională, poluarea ascendentă a mediului, incapacitatea instituțională de a lua decizii politice ferme în subiecte-cheie, lipsa unei armate funcționale proprii etc. Soluții pentru contracararea acestor amenințări există și pot fi oferite de cele 27 state membre, ceea ce lipsește însă, în opinia noastră, este dorința comună a țărilor membre de a coopera în domenii în care suveranitatea națională ar putea fi pusă în discuție. Din acest considerent, Strategia Europeană de Securitate insistă ca Uniunea să-și unească eforturile și să devină mai activă, mai capabilă, mai coerentă și mai cooperantă.

În acest context, analiza politicilor comunitare ale UE, printre care remarcăm Politica Energetică, Politica Economică Comună, Politica Comercială Comună, Politica de Mediu și Politica Socială, a elucidat că asigurarea securității este o preocupare primordială a instituțiilor europene și a statelor membre. Inițiativele, planurile și strategiile adoptate de UE la nivel comunitar au demonstrat pe parcursul istoriei construcției europene că statele membre încearcă edificarea unui sistem al securității comprehensive ale cărui elemente se regăsesc în toate domeniile de cooperare.

Extinderea succesivă a UE, însoțită de aprofundarea proceselor de integrare europeană sînt elemente distinctive ale construcției europene. Totuși, criza datoriilor naționale care a provocat-o pe cea a monedei unice europene, pe lângă prejudiciile aduse Uniunii Economice și Monetare, a readus pe primul plan și dezbateră între susținătorii aprofundării proceselor de integrare și euroscepticii care doresc reconsiderarea proceselor integraționiste și fac apel la suveranitatea și interesele naționale ale statelor membre. Pentru ultimii, recăpătarea suveranității naționale, ca element esențial al interesului național, este incompatibilă cu menținerea monedei unice și participarea mai extinsă în PESC și PESA. Ei pledează pentru revenirea la monedele naționale și la oferirea PESC și PESA unui rol consultativ și simbolic în afacerile externe ale UE. În contrast, promotorii aprofundării integrării europene susțin că există o ierarhie a intereselor, iar cel european trebuie să prevaleze intereselor naționale particulare.

Subcompartimentul intitulat *Oportunități europene de securitate pentru Republica Moldova în contextul PEV și PE*, evidențiază că starea de securitate din imediata vecinătate a Uniunii este serios reconsiderată și luată în calcul atunci când se evaluează amenințările la adresa securității comunitare. Începând cu 2008, o preocupare majoră în materie de securitate devine Europa de Est, inclusiv Republica Moldova. Această viziune strategică a fost exprimată prin adoptarea unor inițiative importante, printre care menționăm Politica Europeană de Vecinătate și Parteneriatul Estic. Se dorește extinderea beneficiilor cooperării economice și politice către vecinii UE, în paralel cu abordarea problemelor politice cu care se confruntă țările respective. Prin lansarea acestor instrumente de asistență, UE intenționează să contribuie la atingerea aceluiași nivel de stabilitate, securitate și prosperitate al țărilor vizate, cum este cel din spațiul unic european.

În pofida faptului că PEV și PE nu au reușit deocamdată să amelioreze decisiv insecuritatea economică, energetică, societală, militară sau de mediu a Republicii Moldova, au fost realizați câțiva pași semnificativi care au creat unele precondiții favorabile ca acest lucru să fie posibil în viitorul apropiat. Deschiderea Delegației Comisiei Europene la Chișinău și a Misiunii țării noastre pe lângă instituțiile Uniunii, desemnarea Reprezentantului Special al UE pentru Republica Moldova, extinderea formatului de negocieri privind conflictul transnistrean prin includerea UE și SUA în calitate de observatori (5+2), demararea activității Misiunii UE de monitorizare a frontierei moldo-ucrainene, avansarea în procesul de pregătire a condițiilor pentru obținerea Preferințelor Comerciale Autonome ale UE, integrarea Republicii Moldova în spațiul aerian european, în cel energetic și al cercetării (PC7) sînt exemple elocvente.

În concluzie, evidențiem un șir de beneficii ale cooperării Republicii Moldova cu UE, care s-ar reflecta într-o manieră pozitivă asupra consolidării sectorului național de securitate:

- *În domeniul economic* – accesul cu regim preferențial la piața competitivă europeană va stimula concurența și va crea noi structuri de producție care să permită fabricarea unor produse finite cu valoare adăugată mai mare și calitate superioară, conform standardelor UE;

- *În domeniul energetic* – interconexiunea de transportare a resurselor energetice și promovarea integrării Republicii Moldova în sistemul energetic european va diminua dependența unilaterală a țării de piața energetică a Federației Ruse;

- *În domeniul societal* – alinierea legislației naționale la rigorile europene privind drepturile și libertățile fundamentale ale tuturor cetățenilor Republicii Moldova va facilita procesul de incluziune socială și de promovare a unui dialog între diverse convingeri spirituale, morale, politice și religioase, pentru realizarea unei comunități unite în diversitate;

- *În domeniul justiției și afaceri interne* – facilitarea regimului de vize pentru cetățenii Republicii Moldova va permite realizarea unor politici migraționale eficiente, transparente și

cuantificabile care vor lucra în favoarea migrantului și a familiei sale, a statului de origine și a celui de destinație;

- *În domeniul politic și militar* – cooperarea în cadrul PESC și PESA prin susținerea pozițiilor de politică externă a UE în subiecte-cheie și prin participarea la misiunile în sprijinul păcii, a celor de stabilizare și reconstrucție post-conflict va crește încrederea față de intențiile declarate ale Republicii Moldova, iar în termeni practici – va amplifica nivelul de interoperabilitate și profesionalism al Armatei Naționale;

- *În domeniul protecției mediului* – dezvoltarea inițiativelor comune privind protecția responsabilă a mediului ambiant și identificarea surselor alternative de energie va spori gradul de conștientizare a responsabilității personale pentru starea mediului înconjurător și va stimula implementarea inovațiilor în sectorul de producție în vederea scăderii emisiilor de dioxid de carbon, promovarea energiei verzi și evitarea depozitării în locuri neamenajate a deșeurilor.

Evidențiind beneficiile cooperării aprofundate cu UE, noi nu neglijăm potențialele costuri și riscuri ale integrării economice și politice a Republicii Moldova. Totuși considerăm că succesul reformelor sprijinite de UE, depinde, în primul rând, de eforturile sustenabile ale Republicii Moldova de a le implementa sistematic. Aceste circumstanțe ne fac să considerăm că pentru a avansa în interconectarea propriei securități naționale cu cea a UE, Republica Moldova ar trebui să se angajeze în realizarea unor măsuri de durată, cum ar fi:

- elaborarea unei noi Strategii Naționale de Integrare Europeană în baza criteriilor de la Copenhaga, Madrid și a acquis-ului comunitar, care să fie susținută la nivel național de autoritățile puterii centrale, partidele politice și componentele societăților civile;

- fundamentarea integrării europene în calitate de ideologie de consolidare a coeziunii sociale, obiectivele fundamentale fiind asigurarea bunăstării, garantarea drepturilor și libertăților fundamentale ale omului, a securității și certitudinii;

- continuarea relațiilor bilaterale speciale cu România, care într-un viitor apropiat ar putea să aducă rezultate pozitive la nivel multilateral;

- renunțarea conceptuală la politica externă multivectorială, fapt care nu va cauza prejudicii, ci din contra, va consolida pozițiile, în special în Est;

- realizarea cât mai urgentă și plenară a tuturor prevederilor PE și trecerea la o nouă etapă de apropiere cu Uniunea Europeană, cea de Asociere la UE.

Al treilea compartiment, **Opțiuni de consolidare a sistemului național de securitate al Republicii Moldova**, pune în lumină starea actuală, factorii ce perpetuează insecuritatea națională, eforturile naționale și internaționale întreprinse pentru a depăși această situație și perspectivele existente de ameliorare a securității naționale a Republicii Moldova.

În cadrul subcompartimentului înfii, ***Edificarea sistemului național de securitate al Republicii Moldova***, sînt analizate procesele de construire a sistemului național de securitate din perspectiva elaborării, interpretării și implementării celor mai importante acte normative care formează viziunile autorităților asupra instituțiilor și mecanismelor de asigurare a securității naționale: Constituția Republicii Moldova, Concepția Politicii Externe a Republicii Moldova, Doctrina Militară, Legea Securității Statului, Concepția Reformei Militare, Concepția Securității Naționale și Strategia Securității Naționale ș.a. Sînt identificate și cercetate, de asemenea, unele amenințări și vulnerabilități la adresa securității naționale a Republicii Moldova și este determinat rolul UE și NATO în procesul de fortificare și reformare a sistemului național de securitate, evidențiindu-se, în speță, că realizarea cooperării cu aceste structuri a făcut posibilă realizarea aspirațiilor de reformă în acest domeniu complex.

Starea de securitate a Republicii Moldova este caracterizată de existența unui set extins de amenințări și vulnerabilități care cuprind toate cele cinci sectoare ale securității: militar, politic, economic, societal și de mediu. Printre cele mai serioase amenințări și vulnerabilități la adresa securității naționale, evidențiem următoarele: în *domeniul politic* – perpetuarea regimului separatist din stînga Nistrului, insuficiența capacităților administrative de prevenire și gestionare adecvată a crizelor, promovarea intereselor de grup în defavoarea intereselor naționale, inconsistența politicii externe în promovarea intereselor naționale; în *domeniul militar* – lipsa unor standarde optime în edificarea Armatei Naționale; în *domeniul economic* – existența unei economii bazate preponderent pe exportul produselor agricole primare, dependența excesivă de importurile de gaze și petrol din Federația Rusă; în *domeniul societal* – politizarea intenționată a etnonimului de limbă, istorie, identitate și, în consecință, propagarea intoleranței bazate pe criterii de limbă, apartenență religioasă, opțiune politică; în *domeniul mediului* – administrarea defectuoasă și abuzivă a terenurilor arabile și a pășunilor, defrișări masive ale pădurilor, concentrări masive de deșeuri menajere solide în locuri neautorizate etc. [15, p. 59-60].

Considerăm că lipsa expertizei profesionale în domeniul studiilor strategice și de securitate, nivelul redus al controlului democratic asupra sectorului de securitate și apărare, tergiversarea implicării instituțiilor occidentale în contrabalansarea influenței rusești în regiune au determinat o anumită ezitare din partea autorităților în a-și stabili cu claritate prioritățile de politică externă și internă și de a defini exhaustiv care sînt amenințările și vulnerabilitățile reale.

Din punct de vedere teoretico-metodologic, cadrul normativ de asigurare a securității naționale a Republicii Moldova a evoluat considerabil în ultimii ani. De la o abordare politico-militară a securității în Concepția Securității Naționale din 1995 asistăm la definirea unei accepții multisectoriale a securității în Concepția Securității Naționale din 2008 [14, p. 144] și în Strategia Securității Naționale din 2011. Acest fapt este reflectat în identificarea principalelor

amenințări și vulnerabilități, în inițiativa de a democratiza sectorul național de securitate, în soluțiile complexe propuse pentru depășirea insecurității și în lansarea reformei sectorului național de securitate.

În contextul noilor evoluții din Europa Centrală și de Sud-Est, extinderea UE și NATO, autoritățile Republicii Moldova conștientizează necesitatea aprofundării reformelor în aspect economic, politic, militar, societal și de mediu. În acest sens, NATO oferă sprijin în reformarea palierului militar și politic a securității naționale, iar UE reprezintă baza reformei economice, societale și de mediu. În cazul în care autoritățile Republicii Moldova vor implementa reformele asumate în sinergie, atunci sectorul securității naționale va deveni exemplul de succes al unei viziuni comprehensive a securității.

Nivelul relativ scăzut al încrederii față de UE și NATO exprimat de opinia publică din Republica Moldova, care contrastează cu prioritatea strategică europeană, indică asupra divizării societății pe subiecte de importanță strategică pentru dezvoltarea țării, dar și asupra insuficienței de promovare a oportunităților oferite de cooperarea cu cele două instituții în domeniul securității naționale. Situația este într-adevăr una alarmantă și denotă lipsa de comunicare eficientă între instituțiile statului și opinia publică în problematica securității naționale. Sîntem de părere că este indispensabilă adoptarea unei strategii de comunicare în domeniul securității naționale și democratizarea sistemului național de securitate.

În cel de al doilea subcompartiment, numit ***Eforturi de soluționare a conflictului din raioanele de est ale Republicii Moldova: contribuția europeană***, sînt analizate inițiativele principale de soluționare a conflictului transnistrean, accentul fiind pus pe examinarea poziției actorilor implicați în soluționarea lui, pe cauzele perpetuării acestuia pe parcursul a peste 20 de ani și pe rolul partenerilor europeni, în speță, a OSCE și UE, în identificarea unor soluții viabile.

Ținem să subliniem că amenințările provocate de secesionismul din raioanele de est ale Republicii Moldova au un impact negativ asupra celor cinci sectoare ale securității pe care le abordăm în teză. În acest sens, (a) din punct de vedere *politic*, existența în estul țării a unei autorități separatiste anticonstituționale, rusofile și antioccidentale susținute economic, politic și moral de către Federația Rusă pune sub semnul întrebării autoritatea, suveranitatea, indivizibilitatea, unitaritatea și însăși existența statului Republica Moldova; (b) în domeniul *militar*, prezența ilegală, anticonstituțională și abuzivă în zona de est a Republicii Moldova a contingentului militar al Armatei a 14-a și a forțelor paramilitare transnistrene, ce dețin un arsenal important de arme ofensive și defensive, constituie o amenințare serioasă la adresa statului și a cetățenilor și compromite suveranitatea și independența Republicii Moldova; (c) în sectorul *economic*, exploatarea ilegală de către autoproclamatele și nerecunoscutele autorități de la Tiraspol a dreptului la proprietate asupra infrastructurii industriale, a terenurilor agricole și a

schimburilor comerciale din stînga Nistrului subminează esențial puterea economică a statului și contribuie la dezvoltarea unei economii subterane în această zonă; (d) în domeniul *societal*, rusificarea forțată, politizarea intenționată a relațiilor interetnice, a etnonimului de limbă, istorie și identitate, provoacă sciziunea populației pe criterii etnice, amplifică cultivarea artificială a urii dintre etnii pe întreg teritoriul Republicii Moldova și conduce la incapacitatea cristalizării unei identități naționale; (e) în domeniul *ecologic*, depozitarea ilegală în raioanele de est ale țării a unui arsenal important de arme învechite și uzate, a deșeurilor industriale și menajere în locuri neautorizate provoacă poluarea apelor freatice și a râului Nistru.

Subliniem, totodată, că reglementarea conflictului a cunoscut mai multe etape importante. Credem că unele cauze obiective care au alimentat în prima fază separatismul transnistrean au fost determinate de trei factori principali: (1) activitatea rebelă a separatiștilor transnistreni, (2) suportul militar, politic și moral al Federației Ruse acordat separatismului și (3) replica neadecvată a clasei politice de la Chișinău la situația de criză creată în stînga Nistrului.

Implicarea structurilor europene în reglementarea transnistreană o tratăm din prisma rolului asumat de OSCE din 1993 și de cel al UE din 2005 în identificarea unei soluții durabile. Pentru a construi o abordare multilaterală, de context, a acestui subiect, în lucrare sînt analizate atît pozițiile oficiale exprimate prin documente negociate și semnate, cît și acțiunile întreprinse de către OSCE, Federația Rusă, Ucraina, SUA, UE, autoritățile constituționale ale Republicii Moldova și liderii nerecunoscuți de la Tiraspol.

În prezent, viziunea oficială a autorităților Republicii Moldova în vederea soluționării conflictului transnistrean constă în (1) demilitarizarea prin onorarea de către Federația Rusă a obligațiilor asumate la Summitul OSCE de la Istanbul (1999) privind evacuarea integrală, urgentă și transparentă a trupelor și armamentului de pe teritoriul Republicii Moldova; (2) democratizarea, prin formarea în raioanele de est a unui sistem al puterii alese în mod democratic; (3) demararea procesului de negocieri pentru elaborarea în comun și adoptarea legii organice a Republicii Moldova cu privire la statutul juridic special al raioanelor de est. Totodată, poziția autorității nerecunoscute de la Tiraspol rămîne neschimbată și constă în continuarea cursului de obținere a independenței (statale) pentru regiunea transnistreană și ulterioara asociere a acesteia la Federația Rusă.

Ținînd cont de impactul negativ al conflictului transnistrean asupra securității naționale și regionale, este imperioasă continuarea negocierilor în formatul 5+2. Considerăm, totodată, că procesul de negocieri cu autoritățile nerecunoscute trebuie să aibă loc respectînd cu strictețe interesele naționale ale Republicii Moldova. Astfel, negocierea unei soluții viabile și sustenabile ar trebui să pornească de la următoarele principii: (a) autoritatea Republicii Moldova este singura autoritate constituțională și legitimă pe întregul teritoriul țării; (b) viitorul statut juridic al

regiunii transnistrene a Republicii Moldova poate fi abordat doar în contextul independenței, indivizibilității și suveranității Republicii Moldova; (c) retragerea trupelor și armamentului rus nu trebuie să constituie obiectul unor condiții impuse de Federația Rusă sau orice alt actor internațional; (d) democratizarea, decriminalizarea și demilitarizarea regiunii transnistrene a Republicii Moldova, trebuie să preceadă desfășurarea unor eventuale alegeri în raioanele de est ale Republicii Moldova.

Referitor la rolul UE, notăm că PESC-ul, care ar trebui să unească viziunea și acțiunea europeană asupra problemelor de pe arena internațională, de fapt, divizează Uniunea, în special, atunci când interesele strategice naționale ale unor state membre sînt puternic lezate. În timp ce UE este conștientă de riscurile legate de conflictul în cauză și optează pentru soluționarea lui cît mai urgentă, structura europeană nu dorește ca problema transnistreană să afecteze relațiile sale economice cu Rusia. Totuși, procesul de extindere succesivă a UE demonstrează succesul atins în dezvoltarea zonei de stabilitate și prosperitate în Europa, iar, conform PEV, pentru ca valorile menționate să fie durabile ele trebuie să se extindă și în zona vecinătății UE. Considerăm că prin lansarea PEV și PE, UE dorește să acorde o atenție mai mare conflictelor de la periferiile sale, printr-o implicare politică de prevenire și management al crizelor apărute.

Dezvoltarea valorilor comune, a instituțiilor democratice puternice, înțelegerea comună a necesității de a respecta drepturile omului va pregăti, conform PEV și PE, calea spre un dialog mult mai deschis asupra PESC și PESA dintre UE și parteneri. Decizia politică de a numi, la recomandarea Înaltului Reprezentat al UE pentru PESC, un Reprezentat Special al UE în Republica Moldova în martie 2005, relevă dorința UE de a juca un rol politic mai activ în Republica Moldova. Fiind conștientă de focarul de instabilitate din vecinătatea sa estică, dar și de aspirațiile Republicii Moldova de a aborda secesionismul transnistrean cu asistența UE, structura europeană a acceptat includerea în PAUERM a unor activități concrete privind soluționarea conflictului transnistrean. Din cele 300 de acțiuni ce trebuiau implementate, 10 erau considerate de către părți a fi prioritare, prima vizînd eforturile privind soluționarea conflictului transnistrean.

Creșterea atractivității statului Republica Moldova și reducerea beneficiilor care susțin independența *de facto* a raioanelor de est reprezintă strategia europeană în abordarea conflictului transnistrean. Primul component reflectă cooperarea Republicii Moldova cu UE, valorificarea cadrului de colaborare în Parteneriatul Estic, Parteneriatul de Mobilitate și asistență financiară și tehnică pentru implementarea reformelor, iar cel de al doilea se referă la desfășurarea Misiunii EUBAM și realizarea lobby-ului european în Ucraina pentru respectarea regimului comercial la granița moldo-ucraineană a segmentului transnistrean.

Din perspectiva europeană, pentru soluționarea sustenabilă a conflictului, Republica Moldova trebuie să devină atractivă din punct de vedere economic și social pentru populația regiunii transnistrene, iar din punctul nostru de vedere suportul european este indispensabil pentru atingerea acestui obiectiv [25, p. 148-149]. Credem că aceasta ar trebui să fie și viziunea principală a unei strategii naționale de reintegrare a țării, de aceea propunem următoarele recomandări autorităților Republicii Moldova:

- elaborarea strategiei naționale și a planului de acțiuni privind soluționarea definitivă a conflictului transnistrean;
- continuarea eforturilor diplomatice comune ale Republicii Moldova, OSCE și UE privind evacuarea trupelor militare și a armamentului depozitat pe teritoriul suveran al Republicii Moldova și înlocuirea lor cu o forță multinațională civilă de menținere a păcii sub mandatul OSCE;
- implementarea cu bună credință a tuturor angajamentelor luate față de UE și OSCE cu privire la reglementarea sustenabilă a conflictului transnistrean, respectând integritatea, suveranitatea și independența statului Republica Moldova;
- continuarea negocierilor în formatul 5+2 privind soluționarea pașnică și de durată a conflictului transnistrean;
- susținerea societății civile din regiunea transnistreană prin implicarea ei în proiecte europene comune cu partenerii din stînga Nistrului ce ar viza promovarea valorilor europene, accesarea fondurilor europene etc.
- elaborarea programelor informaționale privind tipul de activități promovate de UE și NATO, evidențiind beneficiile cooperării Republicii Moldova cu aceste două structuri;
- implicarea EUBAM în managementul frontierei pe o baza permanentă, regulată și cu acordarea competențelor de investigare a fraudelor de la frontiera moldo-ucraineană a segmentului transnistrean, precum și patrularea frontierei în regim ad-hoc, fără informarea prealabilă a serviciilor vamale;
- dezvoltarea și implementarea de către Ucraina și Republica Moldova, în parteneriat cu EUBAM, a unor programe anticorupție pentru serviciile de grăniceri vamali la frontiera moldo-ucraineană a segmentul transnistrean;
- instituirea posturilor comune moldo-ucrainene de control vamal la frontiera moldo-ucraineană a segmentul transnistrean;
- implementarea Declarației comune a Republicii Moldova și a Ucrainei din 30 decembrie 2005 privind regimul vamal la frontiera moldo-ucraineană a segmentul transnistrean prin care Ucraina recunoaște doar ștampilele vamale moldovenești, iar Republica Moldova facilitează înregistrarea întreprinderilor transnistrene la Chișinău.

CONCLUZII GENERALE ȘI RECOMANDĂRI

Problema științifică importantă soluționată în domeniul științei politice și studiilor de securitate constă în identificarea unor abordări și priorități de activitate ale statului menite să contribuie la asigurarea securității naționale a Republicii Moldova în contextul opțiunii de integrare europeană.

Concepțiile de bază elaborate pe parcursul investigației și rezultatele cercetării au fost expuse în cadrul a 15 conferințe naționale și internaționale desfășurate la Chișinău, București, Iași, Sibiu, Istanbul și Trento. Mai multe rezultate ale cercetărilor au fost expuse în 23 articole și teze științifice din cadrul publicațiilor periodice și revistelor științifice. Unele realizări teoretico-metodologice ale cercetării au fost aplicate în realizarea unor proiecte internaționale

Pe baza studiului asupra securității naționale a Republicii Moldova în contextul opțiunii de integrare europeană, am făcut următoarele *concluzii*:

1. Implozia URSS și destrămarea sistemului internațional bipolar a schimbat în mod esențial paradigma amenințărilor și vulnerabilităților la adresa statelor și societăților. De la o abordare centrată pe conceptul de putere militară și dominație politică s-a produs trecerea la perspectiva multidimensională a securității naționale, unde aspectele economice, sociale și de mediu au devenit la fel de importante ca și componentele tradiționale ale securității.

2. Lipsa unei școli autohtone consolidate a studiilor de securitate, experiența limitată a autorităților centrale de a elabora politici publice în acest domeniu complex, lipsa resurselor administrative de realizare a reformelor, insuficiența financiară perpetuă, prevalarea intereselor de grup în defavoarea interesului național, promovarea unei politici externe inconsistente, presiunea și ingerința unor actori internaționali în politica internă a statului – au determinat absența unei viziuni strategice asupra principalelor amenințări, riscuri și vulnerabilități, care s-au soldat cu întârzieri serioase în domeniu, aprofundând starea de insecuritate a Republicii Moldova.

3. Cercetarea materialului teoretic și empiric a scos în evidență faptul că cea mai gravă amenințare la adresa securității naționale a Republicii Moldova este perpetuarea conflictului din zona de est a țării. Lipsa unei strategii clare a autorităților constituționale a Republicii Moldova în procesul de negocieri, incapacitatea de identificare a compromisurilor acceptabile și rezonabile de către părți, lipsa unei viziuni clare a principalilor actori cu privire la modelele de soluționare ale conflictului, acești și alți factori determină în prezent ineficiența eforturilor de identificare a soluțiilor adecvate.

4. Extinderea UE și NATO spre Estul continentului european la începutul mileniului III a creat premise favorabile țărilor din vecinătate pentru soluționarea unor probleme de securitate din toate domeniile de activitate. Promovarea unui cerc de state stabile, bine guvernate în vecinătatea UE, prin adoptarea unor inițiative importante, precum PCESE, PEV și PE, reprezintă

abordarea europeană în procesul de extindere a spațiului securității și bunăstării dincolo de granițele sale, chiar dacă efectele lui la momentul actual sînt mai puțin sesizate. Realizarea, în comun cu statele partenere, a reformei sectorului național de securitate și apărare reprezintă optica NATO cu privire la ameliorarea stării de securitate națională.

5. În pofida unei asistențe europene importante, promovarea intereselor de grup, în defavoarea celui național, precum și presiunile factorilor externi ostili democratizării, toate diluează considerabil încrederea în angajamentele asumate de autoritățile Republicii Moldova și certitudinea că investițiile europene vor conduce la succesul reformelor îndreptate spre consolidarea securității naționale. În același timp, extinderea structurilor europene și euroatlantice spre Est reprezintă o oportunitate unică pentru autoritățile Republicii Moldova de a-și schimba abordarea față de sectorul național de securitate și de a-l transforma în prioritate strategică în procesul de reformare a țării.

6. Deși implicarea UE în procesul de soluționare definitivă a conflictului transnistrean nu se dovedește a fi deocamdată una decisivă, asistența ei în domeniul economic și social este importantă în procesul de negociere a unei soluții, mai ales în cazul în care strategia europeană va realiza investiții ce ar contribui la creșterea atractivității malului drept al Nistrului pentru locuitorii din regiunea estică a Republicii Moldova.

În baza studiului efectuat și a concluziilor deduse, considerăm că sînt importante următoarele **recomandări**:

1. Clasa politică și societatea civilă din Republica Moldova ar trebui să asocieze integrarea europeană cu procesul de modernizare și europenizare a instituțiilor și politicilor sale. Guvernul Republicii Moldova ar trebui să decidă folosirea prilejului reformator pe care-l oferă relația cu UE și NATO pentru a da un nou impuls integrării sale europene, pentru a stabili un nou început al acestui proces parțial eșuat în realizarea sa de pînă acum.

2. Pentru modernizarea țării din prisma integrării europene, dezvoltarea capacității administrative a Republicii Moldova și deci a instituțiilor, politicilor și strategiilor publice este necesară. Guvernul Republicii Moldova ar trebui să acorde o atenție deosebită profesionalizării în domeniul integrării europene a funcționarilor din administrația publică centrală și locală, instituirea unei culturi a elaborării, implementării, monitorizării și evaluării programelor și politicilor publice, în general, și a celor europene, în special.

3. În condițiile noilor transformări regionale și extinderii structurilor europene și euroatlantice, devine un imperativ definirea clară a intereselor naționale ale Republicii Moldova și acceptarea lor de către toate segmentele societății civile. Este necesară diminuarea politicii externe multivectoriale lipsită de priorități realizabile și adoptarea de către Parlamentul Republicii Moldova a unei Concepții noi și, respectiv, a unei Strategii a politicii externe, în

cadrul căreia integrarea europeană a Republicii Moldova să fie stabilită în calitate de obiectiv strategic național care se pliază interesului național al statului și asigurării plenare a securității naționale.

4. Pentru Republica Moldova, un stat mic și cu resurse limitate, soluția optimală de fortificare a securității naționale ar consta în adoptarea unor reforme și politici de securitate sprijinite de UE și NATO care ar reduce, în special, vulnerabilitățile interne și amenințările externe. În acest sens, pentru realizarea unei politici eficiente în domeniul securității naționale se impune ca Consiliul Suprem de Securitate împreună cu structurile de resort să stabilească o ierarhie a principalelor vulnerabilități și amenințări, iar Guvernul Republicii Moldova să aloce resurse administrative relevante pentru contracararea lor. Fortificarea instituțiilor democratice și promovarea bunei guvernări, supremația legii, dezvoltarea economiei funcționale de piață, dezvoltarea durabilă și protecția socială a populației, inclusiv prin aprofundarea cooperării economice și politico-militare cu UE și NATO, sînt esențiale pentru ameliorarea stării de securitate a Republicii Moldova.

5. Este necesar ca Guvernul Republicii Moldova să aprofundeze cooperarea cu UE la nivel ministerial în domeniul PESC și PESA, să susțină pozițiile UE în cadrul acestor politici și să contribuie astfel la consolidarea securității europene. Este indispensabil ca executivul țării să fundamenteze integrarea europeană în calitate de ideologie de consolidare a coeziunii sociale, ale cărei obiective fundamentale să fie bunăstarea, garantarea și asigurarea drepturilor și libertăților fundamentale ale omului, securitatea comprehensivă și certitudinea. În același timp, în cadrul relațiilor cu NATO, Ministerul Apărării și alte structuri vizate ale puterii de stat trebuie să acorde o atenție deosebită în promovarea interoperabilității militare, profesionalizării Armatei Naționale, implementarea plenară a IPAP-ului actualizat și preluarea celor mai bune practici în domeniul exercitării reformei în sectorul de securitate.

6. În circumstanțe de instabilitate politică, financiară, socială și de altă natură din regiunea Europei de Sud-Est, valorificarea plenară a parteneriatelor strategice cu România, Ucraina și țările Baltice, semnarea de către Guvernul Republicii Moldova a unor acorduri de colaborare strategice cu Germania, Franța, Marea Britanie și SUA pentru încurajarea reformelor democratice, soluționarea conflictului transnistrean și integrarea graduală a țării în economia UE este imperativă și oportună.

7. Intensificarea luptei cu corupția, cultivarea și promovarea unui dialog deschis în problematica securității naționale, abandonarea confruntărilor politice de culise în subiecte de interes național, cooptarea societății civile în procesul de elaborare, monitorizare și evaluare a politicii din domeniul securității, reformarea sistematică a justiției și depolitizarea structurilor de

forță trebuie să devină precondiții de implementare a unor soluții durabile în realizarea reformei sectorului național de securitate.

8. Societatea civilă trebuie să se implice activ în procesul de realizare a reformelor, iar mediul științific să ofere expertiza disponibilă instituțiilor abilitate cu asigurarea securității naționale în vederea elaborării scenariilor de asigurare a securității naționale prin evaluarea și analiza amenințărilor, riscurilor și vulnerabilităților. Un accent deosebit ar trebui acordat monitorizării schimbărilor ce intervin în evoluția securității naționale cu impact asupra intereselor naționale ale Republicii Moldova.

9. Pentru soluționarea durabilă a conflictului transnistrean este necesar ca autoritățile Republicii Moldova, sub coordonarea Consiliului Suprem de Securitate, să elaboreze și implementeze o concepție națională durabilă, realistă și multisectorială de reintegrare a țării, dar și să proiecteze o politică post-conflict (cu beneficiile și costurile respective) care să corespundă intereselor naționale ale Republicii Moldova. În acest context, este de actualitate continuarea dialogului în formatul 5+2, implicarea pleneră a UE și SUA în procesul de reglementare, transformarea misiunii militare trilaterale de pacificare într-o misiune internațională civilă sub mandatul OSCE, promovarea proiectelor sociale și economice cu implicarea actorilor (politici și sociali) de pe ambele maluri ale Nistrului. Este necesară dezvoltarea mediului de afaceri, a transportului, a domeniului medical, educațional, a protecției mediului și infrastructurii sociale din stînga Nistrului.

10. Pentru ca UE să producă un impact important în promovarea securității și bunăstării dincolo de hotarele sale, în special în vecinătatea estică, este esențial ca statele membre să-și coordoneze acțiunile pe arena mondială avînd o poziție comună în subiecte-cheie. Pentru aceasta este necesar să se prevadă la nivelul instituțiilor comunitare mecanisme decizionale flexibile pentru statele care nu vor să participe la programe ce contravin intereselor naționale. Este important ca interesele naționale ale statelor membre să cedeze în fața interesului comun european, în special în problemele ce vizează securitatea europeană, impunîndu-se elaborarea unei filosofii noi a securității europene. Considerăm că pentru a contribui la stabilitatea și buna guvernare în vecinătatea imediată și la edificarea ordinii mondiale bazate pe multilateralism eficace, UE ar trebui să-și asume un rol mai important în procesul de soluționare a conflictelor de la periferiile sale și deci să promoveze o politică mai activă față de conflictele înghețate.

PUBLICAȚII LA TEMA TEZEI

1. **Varzari V. Republica Moldova în contextul sistemului de securitate euro-atlantic. În: Studia Securitatis: Revistă de studii de securitate și politice. Sibiu, 2010, nr. 2, p. 61-71. 0,6 c.a.**
2. Varzari V. Cooperarea dintre autoritățile publice centrale și societatea civilă privind asigurarea securității naționale a Republicii Moldova. În: Idei și valori perene în științele socio-umane. Studii și cercetări. Tomul XV. Cluj-Napoca: Argonaut, 2010. p. 549-554. 0,4 c.a.
3. Varzari V. Fundamentări contemporane ale noțiunii de securitate: delimitări conceptuale. În: Idei și valori perene în științele socio-umane. Studii și cercetări. Tomul XVI. Cluj-Napoca: Argonaut, 2011. p. 109-118. 0,55 c.a.
4. **Varzari P. Varzari V. Consolidarea securității naționale a Republicii Moldova prin prisma colaborării cu Alianța Nord Atlantică. În: MOLDOSCOPIE (Probleme de analiză politică). 2007, nr. 4. p. 173 – 187 0,8 c.a.**
5. **Casiadi O. Porcescu S. Varzari V. Mobilizarea diasporei științifice a Republicii Moldova – contribuții pentru dezvoltarea țării de origine. În: MOLDOSCOPIE (Probleme de analiză politică). 2010, nr 2. p. 26-42. 0,85 c.a.**
6. Varzari V. Interpretarea conceptului de securitate din perspectiva școlii realismului politic. În: Studii Internaționale. Viziuni din Moldova. 2006, nr. 1 (1), p. 137-157. 1,2 c.a.
7. Juc V. Varzari V. Dimensiunea politico-militară a securității europene. În: Revista de Filosofie și Drept. 2006, nr. 3. p. 72-78. 0,5 c.a.
8. Gorincioi R. Varzari V. Aspecte ale securității naționale a Republicii Moldova. În: Revista de Filozofie, Sociologie și Științe Politice. 2007, nr. 3. p. 45-52. 0,5 c.a.
9. Varzari V. Concepția Școlii de la Copenhaga: o nouă abordare a securității internaționale. În: Studii Internaționale. Viziuni din Moldova. 2007, nr. 3 (4), p. 134-139. 0,9 c.a.
10. **Varzari V. Noua Concepție de Securitate a Republicii Moldova: o analiză a elementelor novatorii și a deficiențelor înregistrate. În: Revista de Filozofie, Sociologie și Științe Politice. 2008, nr. 3. p. 139-144. 0,4 c.a.**
11. **Varzari V. The Impact of the EU Enlargement on the Frozen Conflicts From the European Periphery – the Transnistrian Case. În: Studii Internaționale. Viziuni din Moldova. 2008, nr. 1 (6), p. 143-150. 0,5 c.a.**
12. **Varzari V. Reformarea sectorului de securitate națională a Republicii Moldova din perspectiva amenințărilor și vulnerabilităților. În: Revista de Filozofie, Sociologie și Științe Politice, 2010, nr. 3. p. 58-64. 0,5 c.a.**

13. Juc V. Varzari V. Instituirea și evoluția relațiilor dintre Republica Moldova și Uniunea Europeană. În: Caiete de istorie. 2007, nr. 1, p. 19 – 23. 0,4 c.a.
14. Varzari V. Perspectivele integrării Republicii Moldova în Uniunea Europeană. În: Republica Moldova pe calea democratizării: realități, probleme, perspective (materialele conferinței științifice studentești). Chișinău: ISPRI, 2003, p. 87-89. 0,3 c.a.
15. Varzari V. Fenomenul migrației în Europa de Est: situații diferite, probleme comune (cazul Republicii Moldova). În: Viziunea tinerilor asupra proceselor social-politice din lume (materialele conferinței științifice studentești). Chișinău: ISPRI, 2004, p.116-119. 0,3 c.a.
16. Varzari V. Uniunea Europeană – actor al relațiilor internaționale? În: Unificarea europeană: filosofia diversității (materialele conferinței internaționale). Chișinău: ISPRI, 2004, p. 198-202. 0,3 c.a.
17. Varzari V. Reformarea sectorului de securitate națională a Republicii Moldova. În: Bioetica, filosofia și medicina în strategia de asigurare a securității umane. Materialele conferinței a XIV-a științifice internaționale. Chișinău, 2009: ISMF N. Testemițanu, p. 139-142. 0,35 c.a.
18. Varzari V. Asigurarea controlului civil asupra forțelor armate în contextul reformei sectorului de securitate națională. În: Bioetica, filosofia și medicina în strategia de asigurare a securității umane. Materialele Conferinței a XV-a științifice internaționale. Chișinău, 2010: ISMF „N. Testemițanu”, 2010, p. 103-105. 0,25 c.a.
19. Varzari V. Programul Parteneriatul Estic – oportunitate pentru consolidarea securității naționale a Republicii Moldova. În: Societatea contemporană în viziunea tinerilor cercetători: provocări, contribuții, perspective. Chișinău: Prag – 3 SRL, 2010, p. 103-109. 0,45 c.a.
20. Varzari V. Rolul societății civile în fortificarea sectorului de securitate națională în contextul noului document actualizat al IPAP. În: Гражданское общество Молдовы: проблемы и перспективы: Международная научно-практическая конференция. Комрат: Institutul pentru Democrație, 2011, p. 267-270. 0,25 c.a.
21. Varzari V. Justiția și afacerile interne în UE: dezvoltarea celui de-al „treilea pilon” În: Integrarea europeană: filosofie, politică, cultură (materialele conferinței internaționale). Chișinău: I.S.P.R.I., 2005, p. 221- 228. 0,4 c.a.
22. Varzari V. Ethno-political problems in the Republic of Moldova from the European integration perspective. În: Unificarea Europeană: filosofia viitorului (materialele conferinței internaționale). Chișinău: I.S.P.R.I., 2005, p. 90 – 95. 0,35 c.a.
23. Varzari V. Sistemul securității Uniunii Europene – o istorie în evoluție. În: Geopolitica relațiilor internaționale în contextul noii ordini mondiale (materialele conferinței științifice studentești). Chișinău: I.S.P.R.I., 2005, p. 75 – 79. 0,3 c.a.

BIBLIOGRAFIE

1. Buzan B. Popoarele, statele și teama. Chișinău: Cartier, 2000. 386 p.
2. Duroselle J-B. Kaspî A. Istoria relațiilor internaționale: 1948 – până în zilele noastre. Vol. II. București: Editura științelor sociale și politice, 2006. 483 p.
3. Ghica L. A. Zulean M. O agendă pentru dezvoltarea studiilor de securitate. În: Politica de securitate națională: concept, instituții, procese. Coord. Ghica L. A., Zulean M. Iași: Polirom, 2007. p. 27-32.
4. Josanu Yu. Riscuri și amenințări în adresa securității Republicii Moldova. În: Securitatea națională a Republicii Moldova în contextul geopolitic european. Program rezumate la Conferința științifică internațională a AȘM. Chișinău: Știința, 2010. p. 14-15.
5. Juc V. Edificarea relațiilor internaționale postrăzboi rece: aspecte teoretico-metodologice și replieri geostrategice. Chișinău: Sirius, 2011. 248 p.
6. Juc V. Rusandu I. Ungureanu V. Consolidarea securității politice a Republicii Moldova: aspecte geopolitice. În: MOLDOSCOPIE (Probleme de analiză politică): Revistă științifică trimestrială. USM. 2010, nr.2 (XLIX). p. 148-155.
7. Manolache C. Securitatea ecologică. Aspectul politico-militar. Chișinău: Institutul Militar al Forțelor Armate, 2008. 126 p.
8. Mînzărari D. Moldova rătăcită în labirintul încurcat al conflictului transnistrean. În: Discussion Papers: serie de dezbateri publice naționale. IDIS “Viitorul”. Chișinău, 2010, nr. 6. 60 p.
9. Morgenthau H. Politica între națiuni. Lupta pentru putere și lupta pentru pace. Iași: Polirom, 2007. 735 p.
10. Nantoi O. Cazul Republicii Moldova: ce ar putea face UE și SUA? Chișinău, 2005. <http://ipp.md/lib.php?l=ro&idc=162> (vizitat 05.08.2011).
11. Naval I. Regiunea Mării Negre din perspectiva diplomației hidrocarburilor. În: Moldova pe calea democrației și stabilității: din spațiul post-sovietic în lumea valorilor democratice. Chișinău: Cartier, 2005. p. 195-206.
12. Saca V. Bolocan O. Conflictul transnistrean și fenomenul manipulării politice. În: MOLDOSCOPIE (Probleme de analiză politică): Revistă științifică trimestrială. USM. 2007, nr.2 (XXXVII). p. 104-114.
13. Stăvilă I. Evoluția reglementării conflictului transnistrean în anii 1992-2009. În: Revista de Filozofie, Sociologie și Științe Politice. IIESP al AȘM. 2009, nr. 2 (150), p. 74-96.

14. Varzari V. Noua Concepție de Securitate a Republicii Moldova: o analiză a elementelor novatorii și a deficiențelor înregistrate. În: Revista de filozofie, sociologie și științe politice. Chișinău, 2008, nr. 3. 0,6 c.a, p. 139-144.
15. Varzari V. Reformarea sectorului de securitate națională a Republicii Moldova din perspectiva amenințărilor și vulnerabilităților. În: Revista de filozofie, sociologie și științe politice, 2010, nr. 3. 0,6 c.a., p. 58-64.
16. Varzari V. Juc V. Dimensiunea politico-militară a securității europene. În: Revistă de filosofie și drept. Chișinău, 2006, nr. 3, 0,75 c.a., pag. 72-78.
17. Бенюк В. Контекстуальные условия разрешения приднестровского конфликта. În: Anuar științific al Institutului de Relații Internaționale din Moldova. Volumul IV, Chișinău: IRIM, 2006. p. 9-13.
18. Буриан А. Теория международных отношений. Курс лекций, Том I, Кишинев: Изд. Центр Гос. Ун-та, 2003. 208 p.
19. Косолапов Н. А. Сила, насилие, безопасность: современная диалектика взаимосвязей. În: Богатуров А. Д. и др. Очерки теории и политического анализа международных отношений. Москва: НОФМО, 2002. с. 190 - 206.
20. Цыганков П. А. Теория международных отношений. Учебное пособие. Москва: Гардарики, 2003. 590 с.
21. Baldwin D. Neorealism and Neoliberalism: The Contemporary Debate. New York: Columbia University Press, 1993. 375 p.
22. Buzan B. Waever O. Wild de J. Security. A New Framework for Analysis. London: Lynne Reiner Publishers Inc., 1997. 239 p.
23. Mearsheimer J. Why We Will Soon Miss the Cold War?. New York, 1990. http://www.wepapers.com/Papers/61600/Why_We_Will_Soon_Miss_the_Cold_War(vizitat 16.10.2010).
24. Organski A. F. K. Kugler J. The War Ledger. Chicago: University of Chicago Press, 1980, 304 p.
25. Varzari V. The Impact of the EU Enlargement on the Frozen Conflicts From the European Periphery – the Transnistrian Case. În: Studii Internaționale. Viziuni din Moldova. Chișinău, 2008, nr. 1 (6). 0,65 c.a., p. 143-150.
26. Waltz K. Peace, Stability, and Nuclear Weapons. In: Policy Paper No. 15 of the Institute on Global Conflict and Cooperation. Berkeley, 1995. <http://igcc.ucsd.edu/pdf/policypapers/pp15.pdf> (vizitat 01.11.2009).
27. Wendt A. Social theory of international politics. London: Cambridge University Press, 1999. 433 p.
28. Wolfers A. National security as an ambiguous symbol [online]. In: Political Science Quarterly, vol. 67, No. 4. 1952, <http://links.jstor.org> (vizitat 19.01.2011).

ADNOTARE

VARZARI Vitalie. Securitatea națională a Republicii Moldova în contextul opțiunii de integrare europeană, teză de doctor în politologie.

Structura tezei cuprinde: introducere, trei compartimente divizate în subcompartimente, concluzii generale și recomandări, bibliografie din 252 titluri, 148 pagini text de bază. Rezultatele științifice obținute au fost publicate în 23 lucrări științifice.

Cuvinte-cheie: securitate națională, integrare europeană, politici de securitate, Politica Europeană de Vecinătate, Parteneriatul Estic, conflictul transnistrean, amenințare, vulnerabilitate, reforma sectorului de securitate, neutralitate.

Domeniul de studiu: științe politice și studii de securitate.

Scopul lucrării constă în cercetarea și determinarea unor priorități de consolidare a sectorului național de securitate al Republicii Moldova prin explorarea opțiunii de integrare europeană. Valorificarea scopului propus presupune realizarea următoarelor **obiective:** punerea în discuție a aspectelor teoretico-metodologice de abordare a securității naționale, identificarea principalelor amenințări și vulnerabilități la adresa securității naționale a Republicii Moldova, cercetarea cadrului normativ și instituțional de asigurare a securității naționale a Republicii Moldova, examinarea aspectelor și dimensiunilor sistemului european de securitate, investigarea impactului extinderii europene și euroatlantice asupra asigurării și consolidării sistemului național de securitate a Republicii Moldova, evaluarea inițiativelor și aportului european privind soluționarea conflictului transnistrean.

Noutatea și originalitatea științifică constă în încercarea de a aborda securitatea națională a Republicii Moldova prin prisma principalelor amenințări și vulnerabilități care se perpetuează de peste 20 de ani și care ar putea să ducă statul și societatea într-un adevărat colaps politic, economic și social.

Problema științifică importantă soluționată în domeniul științei politice și studiilor de securitate constă în identificarea unor abordări și priorități de activitate ale statului menite să contribuie la asigurarea securității naționale a Republicii Moldova în contextul opțiunii de integrare europeană.

Semnificația teoretică și valoarea aplicativă a lucrării rezidă în încercarea de a aborda edificarea și consolidarea sistemului securității naționale a Republicii Moldova prin prisma principalelor vulnerabilități interne și amenințări externe care provin din sectoarele esențiale de activitate ale statului: politic, militar, economic, social și de mediu. Studiul de față pledează pentru o abordare multisectorială a securității care presupune că toate domeniile de activitate ale statului sînt importante pentru asigurarea pleneră a securității naționale. Sub **aspect aplicativ**, rezultatele obținute pot fi utilizate de către factorii de decizie în procesul de estimare a principalelor amenințări, riscuri și vulnerabilități la adresa securității naționale a Republicii Moldova și în elaborarea unor politici eficiente de contracarare a lor. Ele pot servi în calitate de suport teoretic de către cadrele didactice pentru cursurile universitare: „Teoria și practica securității”, „Politici publice”, „Integrare europeană” și de către cercetătorii care se ocupă de aspectele securității, în general, și ale securității naționale, în particular.

Implementarea rezultatelor științifice s-a realizat prin examinarea și aprobarea lor în cadrul ședințelor Secției Științe Politice și Seminarului științific de profil al IIEȘP al AȘM, au fost expuse la peste 15 conferințe naționale și internaționale și au fost publicate în 23 lucrări științifice.

АННОТАЦИЯ

ВАРЗАРЬ Виталие. Национальная безопасность Республики Молдова в контексте выбора европейской интеграции, диссертация на соискание ученой степени доктора политологии.

Структура диссертации включает: введение, три раздела, разделенных на подразделы, общие выводы и рекомендации, библиографию, состоящую из 252 источников, 148 страниц основного текста. Полученные научные результаты были опубликованы в 23 научных работах.

Ключевые слова: национальная безопасность, европейская интеграция, политики безопасности, Европейская Политика Соседства, Восточное Партнерство, приднестровский конфликт, угроза, уязвимость, реформа сектора безопасности, нейтралитет.

Область исследования: политические науки и исследования в области безопасности.

Цель работы состоит в изучении и определении приоритетов укрепления национальной безопасности Республики Молдова через призму выбора европейской интеграции. Реализация поставленной цели предполагает решение следующих задач: изучение существующих теоретических и методологических подходов к анализу национальной безопасности, выявление основных угроз и уязвимостей национальной безопасности Республики Молдова, исследование правовой и институциональной базы обеспечения национальной безопасности Республики Молдова, изучение особенностей европейской системы безопасности, исследование влияния европейского и евро-атлантического расширения на обеспечение и укрепление системы национальной безопасности Республики Молдова, определение значимости европейского вклада в решение приднестровского конфликта.

Научная новизна и оригинальность заключается в попытке решить проблему национальной безопасности Республики Молдова через призму главных угроз и уязвимости, которые существуют более 20 лет и могут привести государство и общество в настоящий политический, экономический и социальный коллапс.

Решенная научная проблема в области политических наук и исследования в области безопасности состоит в идентификации ряда подходов и приоритетов государственной деятельности, призванных обеспечивать национальную безопасность Республики Молдова в контексте перспектив европейской интеграции.

Теоретическая и практическая значимость работы заключается в попытке решить проблему создания и укрепления системы национальной безопасности Республики Молдова с учетом основных внутренних уязвимостей и внешних угроз, исходящих от ключевых секторов государственной деятельности: политической, военной, экономической, социальной и экологической. Это исследование отстаивает многосекторальный подход в исследовании безопасности, который предполагает, что все области государственной деятельности являются важными для обеспечения национальной безопасности. **В прикладном аспекте**, полученные результаты могут быть использованы властными структурами в принятии решений в процессе оценки основных угроз, рисков и уязвимостей для национальной безопасности Республики Молдова и в разработке эффективной политики по их противодействию. Они могли бы служить в качестве теоретической помощи преподавателям при чтении университетских курсов: „Теория и практика безопасности”, „Публичные политики”, „Европейская интеграция” и научным работникам, занимающимся проблемами безопасности, в целом, и национальной безопасности, в частности.

Внедрение научных результатов было реализовано посредством их обсуждения и утверждения на заседаниях отдела Политических наук и научного Профильного семинара ИЕИПН АНМ, изложения на более чем 15 национальных и международных конференциях и публикации 23 научных работ.

ANNOTATION

VARZARI Vitalie. National security of the Republic of Moldova in the context of the European integration option, PhD thesis in political sciences.

Dissertation structure: consists of introduction, three chapters divided into subsections, general conclusions and recommendations, bibliography of 252 titles, and 148 pages of basic text. Scientific results were published in 23 scientific works.

Keywords: national security, European integration, security policies, European Neighborhood Policy, Eastern Partnership, the Transnistrian conflict, threat, vulnerability, security sector reform, neutrality.

Field of study: political sciences and security studies.

The purpose of the research: consists in studying and identifying the priorities of strengthening the national security sector of the Republic of Moldova by exploring the European integration option. In order to reach the proposed aim following objectives were approached: it was discussed the theoretical and methodological aspects of national security approach, it was identified the main threats and vulnerabilities to national security of the Republic of Moldova, it was researched the normative and institutional framework that ensures the national security of the Republic of Moldova, it was examined the aspects and particularities of European security system, it was investigated the impact of EU and NATO enlargement on ensuring and strengthening the national security of the Republic of Moldova and it was assessed the European initiatives and contribution to the Transnistrian conflict resolution.

The novelty and scientific originality consist in addressing the national security of the Republic of Moldova through the main threats and vulnerabilities that lasts for over 20 years and could lead the state and society into a real political, economic and social collapse.

The important scientific problem solved in the political sciences and security studies consists in identifying some relevant approaches and priorities of the state activity aimed at strengthening the national security of the Republic in Moldova in the context of European integration option.

The theoretical significance and practical value: consists in addressing the process of building and strengthening the national security system through the main Moldova's internal vulnerabilities and external threats point of view, that come from the key sectors of state activity: political, military, economic, social and environmental. This study advocates a multisectorial approach to security, which means that all areas of state activity are important for ensuring the national security. **The applied aspect:** the results of the present research can be capitalized by decision makers in the estimation of the main threats, risks and vulnerabilities to national security of the Republic of Moldova and in developing effective policies to counter them. They could serve as theoretical supports for university lecturers in preparing courses of: „Theory and practice of security”, „Public policy”, „European integration” and for the researchers dealing with security issues, in general, and with national security topics, in particular.

Implementation of scientific results: were undertaken through their examination and approval at the Political Science Unit sittings, and at the Profile Scientific Seminar of the of European Integration and Political Science Institute of the Academy of Sciences of Moldova, within the participation in more than 15 national and international conferences, and within the publication of 23 scientific works.

VARZARI VITALIE

**SECURITATEA NAȚIONALĂ A REPUBLICII MOLDOVA
ÎN CONTEXTUL OPȚIUNII DE INTEGRARE EUROPEANĂ**

**Specialitatea 23.00.01 – Teoria, metodologia și istoria
politologiei; instituții și procese politice**

Autoreferatul tezei de doctor în politologie

Aprobat spre tipar: 02.05.2012

Formatul hîrtiei 60x84 1/16

Hîrtie ofset. Tipar ofset.

Tiraj 50 ex.

Coli de tipar.: 2,0.

Comanda nr. 57/12.

Centrul Editorial-Poligrafic al USM
Str. Al. Mateevici, 60, Chișinău, MD, 2009